

07 augustus 2014

Russische importbeperkingen zorgen voor hoofdpijn

Nadat er eind vorige week bekend werd gemaakt dat er vanuit de EU sancties zijn opgelegd richting Rusland, heeft Rusland daarop nu geantwoord met een boycot voor landbouwproducten uit landen die sancties hebben ingesteld. Hieronder vallen de EU, de VS, Australië, Canada en Japan. Hiermee komt ook de Nederlandse handelspositie met Rusland onder druk te staan. De totale Nederlandse export naar Rusland bedroeg in 2013 ruim EUR 6,8 miljard. Hiervan is een kleine EUR 1,5 miljard afkomstig van landbouw- en voedingsproducten. In totaal betreft de uitvoer van deze producten naar Rusland nog geen 2% van de totale landbouw- en voedingsmiddelen export. Toch is Rusland belangrijk voor de afzet van onze voedingsmiddelen en sierteeltproducten. In deze sectorupdate kijken we naar het belang van de Nederlandse landbouw- en voedingsmiddelenhandel met Rusland en de mogelijke impact van de aangekondigde boycot.

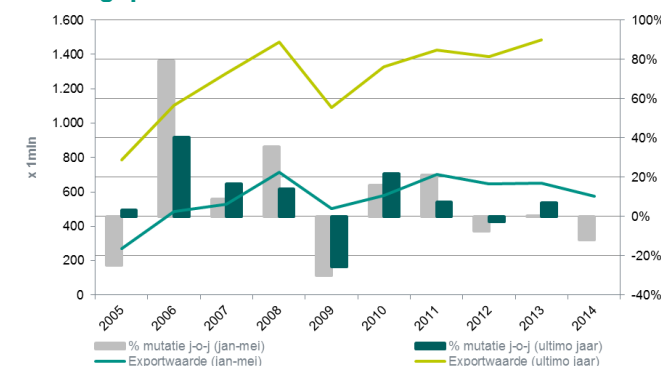
Rusland als afzetmarkt

Voor de EU, als netto-exporteur, is Rusland een belangrijke afzetmarkt voor landbouw- en voedingsproducten. In 2013 was Rusland goed voor 10% van de Europese export. Alléén de Verenigde Staten waren met 13% een grotere exportbestemming. De belangrijkste exportproducten naar Rusland zijn groenten & fruit, kaas, (varkens) vlees, bloemen, alcohol en tabak. De laatste jaren is de export vanuit de EU naar Rusland jaarlijks toegenomen met gemiddeld 9% per jaar. Hiermee is Rusland een belangrijke afzetmarkt geworden voor Europese exporteurs van landbouw- en voedingsproducten.

Van de Europese exportgroei richting Rusland pikt ook Nederland, als tweede belangrijkste exporteur van agrarische producten wereldwijd, zijn graantje mee. De laatste tien jaar is de export van landbouw- en voedingsproducten vanuit Nederland naar Rusland met 139% in waarde toegenomen (zie figuur 1). Van de totale Nederlandse goederenexport naar Rusland is ruim 20% afkomstig van landbouw- en voedingsproducten. Daarnaast komt nog een groot gedeelte (circa 20%) van de overige export naar Rusland voor rekening van sector gerelateerde machines en apparatuur. Voorbeelden hiervan zijn kassen & kasinrichting, stallen & stalinrichting, voedselverwerkende

machines en transportsystemen. Naast deze goederen wordt er ook nog kennis geëxporteerd naar Rusland om processen te stroomlijnen en op gang te brengen.

Figuur 1: Export landbouw- en voedingsproducten naar Rusland

Bron: CBS

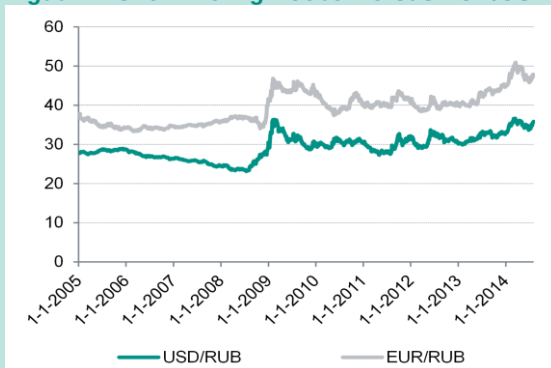
Export naar Rusland loopt achter in eerste maanden van 2014

De export van agrarische producten naar Rusland heeft over de afgelopen tien jaar flinke stappen gezet. In deze periode is de exportwaarde nagenoeg verdubbeld. Hiermee is Rusland voor de landbouw- en voedingsmiddelenindustrie een belangrijke afzetmarkt. De groei is tot stand gekomen door een toegenomen wel-vaart en een meer open Russische economie.

Goedkope Roebel, hindert export naar Rusland

Sinds het begin van de economische crisis is de Roebel in waarde gedaald ten opzichte van de euro en de US dollar. Met andere woorden, het wordt voor Russen duurder om Euro's of US Dollars te kopen. Gevolg hiervan is dat het hierdoor duurder wordt om te importeren. Echter doordat de Russische economie zicht positief ontwikkelde bleef de export naar Rusland groeien als gevolg van een toenemende welvaart. Dit jaar is er een nieuw probleem ontstaan. De euro en de dollar zijn verder in waarde toegenomen ten opzichte van de Roebel (zie figuur 2) als gevolg van toenemende spanningen en stagnerende economische ontwikkelingen. Deze factoren hebben geleid tot een druk op de export naar Rusland. De verwachting van ABN AMRO is dat de koers van de Roebel de komende jaren nog laag zal blijven. Zie [hier](#) onze verwachtingen ten aanzien van de Russische economie en de valutakoers verwachtingen in onze recent uitgebrachte "Russia Watch – EU steps up sanctions".

Figuur 2: Ontwikkeling Roebel versus EUR/USD

Bron: Thomson Reuters Datastream

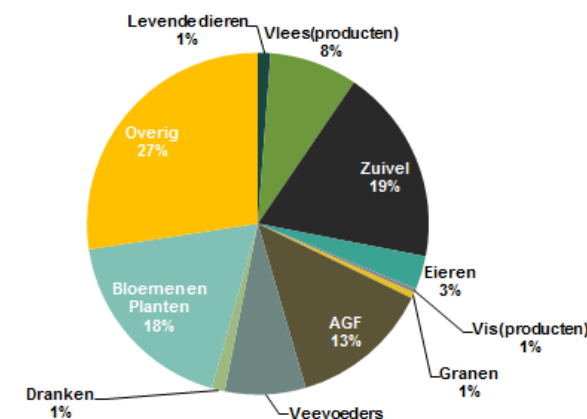
Natuurlijk heeft de economische en financiële crisis in enkele jaren voor een daling van de export gezorgd, zoals in 2009 en 2012. Verrassend is dat ook in de eerste vijf maanden van 2014 sprake was van een krimp. Over de eerste vijf maanden zien we dat de export 12% achterblijft ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. En een negatief verschil van 7% ten opzichte van het vijfjaars-gemiddelde (+5%) over de periode januari tot en met mei. Voornaamste reden van de exportdaling in de eerste vijf maanden komt door de zwakke positie van de Roebel (zie kader). Hierdoor werden producten te duur en blijft de export achter bij de verwachting.

Export landbouw- en voedingsproducten naar Rusland

In figuur 3 is een overzicht te zien van de verdeling van exportproducten uit Nederland naar Rusland.

De belangrijkste categorieën zijn: Zuivel (voornamelijk kaas), Vlees (voornamelijk varkens), AGF (Uien, glasgroenten en peren), veevoeders en bloemen en planten. De categorie overige producten neemt ook een belangrijk deel voor zijn rekening. Hierin zit onder andere voor een groot gedeelte doorvoer van koffie, thee, cacao en specerijen.

Figuur 3: Exportverdeling landbouw- en voedingsproducten naar Rusland in 2013

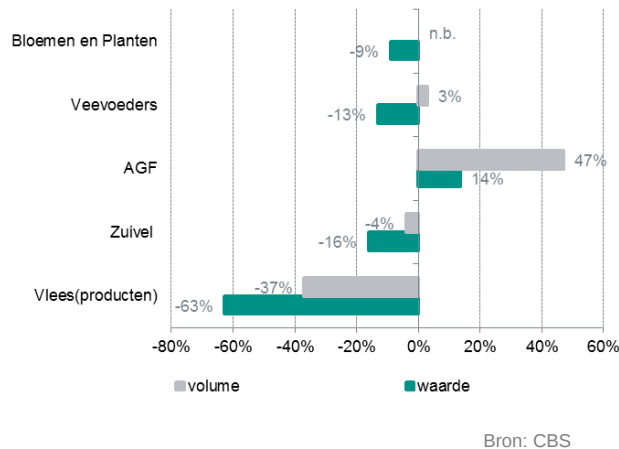

Bron: CBS

Inzoomend op deze top-5 zien we in figuur 4 dat de export richting Rusland over de eerste vijf maanden van het jaar is afgenomen, uitgezonderd AGF. De waardes zijn fors gedaald en ook de volumes bleven veelal achter. Grootste verschil zien we in de export van vlees. Voornaamste reden van de exportdaling van vlees is de importstop die Rusland op varkensvlees uit de EU heeft opgelegd als gevolg van Afrikaanse varkenspest gevonden bij varkens in Polen en de Baltische Staten. Bij zuivel (kaas) en bloemen en planten zien we een forse daling als gevolg van hoge prijzen. Hierdoor vinden de producten, die toch vaak als luxeproduct worden gezien, minder afzet in Rusland doordat ze te duur worden.

Aardappelen, groenten en fruit (AGF) zijn een positieve uitschieter in de export. In de eerste vijf maanden van dit jaar zijn er meer groenten en fruit naar Rusland uitgevoerd. In totaal is het AGF exportvolume richting Rusland met 47% toegenomen in de eerste vijf maanden van het jaar. De belangrijkste producten welke voor deze groei zorgen zijn uien (+134%), glasgroenten (+ 99%) en peren (+160%).

Figuur 4: Top 5 exportontwikkeling Rusland

EU sancties tegen Rusland

De oplopende spanningen tussen Rusland en Oekraïne en daarmee ook de spanningen tussen Rusland en de Westerse wereld hebben een nieuw dieptepunt bereikt na de dramatische gebeurtenissen met MH17 van Malaysia

airlines. De EU en de Verenigde Staten hebben vervolgens besloten de sancties tegen Rusland verder op te voeren. Opgelegde sancties zijn nu economisch van aard en betreffen:

- Tegen inmiddels 95 personen en 23 instanties zijn beperkingen opgelegd.
- Gesprekken over een vrij reizen verdrag tussen Rusland en de EU zijn gestaakt.
- Rusland is uit de G8 gezet.
- De Europese Investeringsbank (EIB) en de Europese Bank voor Heropbouw en Ontwikkeling zijn gevraagd niet meer te investeren in Rusland.
- Toegang tot de Europese en Amerikaanse kapitaalmarkt voor Russische banken die voor meer dan 50% in handen zijn van de staat, is geblokkeerd.
- Europese landen stoppen met het exporteren van wapens en overige producten welke kunnen worden gebruikt voor militaire doeleinden naar Rusland.
- EU en VS zullen niet meer meewerken aan de ontwikkeling van energietechnologie in Rusland.
- VS stoppen met het verstrekken van exportkrediet voor de uitvoer naar Rusland.
- VS staken investeringen in de ontwikkeling van de Russische economie.

Deze maatregelen gelden vooralsnog voor de periode van één jaar en zullen om de drie maanden worden herzien.

Russische invoerbeperkingen

Met het opleggen van de economische sancties is de vrees vanuit het bedrijfsleven toegenomen voor soortgelijke maatregelen vanuit Rusland. Het gaat hier met name om angst voor importbeperkingen.

Inmiddels heeft de Doema (het Russisch staatsparlement) onder aanvoering van president Vladimir Poetin, bekend gemaakt voor minimaal één jaar een boycot in te stellen voor landbouwproducten afkomstig uit landen die sancties hebben ingesteld tegen Rusland. Hiermee wordt een vervolg gegeven aan de eerder deze week opgelegde importbeperkingen voor Poolse groenten en fruit. Als officiële reden voor deze importbeperking werd aangedragen dat het zou komen, omdat er teveel pesticiden op Poolse producten zijn gevonden.

Naast de importbeperking op Poolse groenten en fruit worden ook sinds vorige week uit Oekraïne afkomstige vruchtensappen geweerd. Samen met de eerder dit jaar ingevoerde importbeperkingen op Europees varkensvlees als gevolg van de Afrikaanse varkenspest, zal dit ook in Nederland impact gaan hebben voor

de landbouw- en voedingssectoren nu ook een landbouw boycot is ingesteld.

Gevolgen voor de export van landbouw- en voedingsproducten

Op dit moment is het lastig om een gedegen inschatting te maken van de exacte gevolgen voor de Nederlandse export van landbouw- en voedingsproducten. Wel kunnen we met redelijke zekerheid stellen dat de schade niet beperkt zal blijven tot “enkel” het niet kunnen uitvoeren van producten naar Rusland.

Overcapaciteit en prijsdruk op de EU-markt door beperkingen

Zoals in het begin van deze publicatie aangegeven is Europa netto-exporteur van landbouw- en voedingsproducten. Rusland is hierbij een belangrijke handelspartner, die 10% van de export voor haar rekening neemt. Met de importbeperkingen van Poolse groenten en fruit die reeds waren opgelegd, was er al het risico voor overaanbod op de Europese markt, doordat Polen deze producten nu binnen de EU zal aanbieden. Hierdoor zal er prijsdruk ontstaan door teveel aanbod. Nu bekend is geworden dat Rusland een importboycot instelt voor landbouwproducten zal het aanbod op de Europese markt verder toenemen. Het gevolg hiervan is een te verwachten prijsdaling. Daar komt bij dat de productie van groenten en fruit in Europa dit jaar al hoog is ten opzichte van het meerjarig gemiddelde.

Net als bij de export van (varkens)vlees zal Nederland hinder ondervinden van de importbeperkingen. Acute druk zal ontstaan in de AGF-handel (uien, tomaten, peren). Daarnaast kunnen in de periferie hiervan overige landbouwproducten ook een knauw krijgen.

Russische voedselvoorziening

Ruim 42% van alle geïmporteerde voedingsmiddelen in Rusland komen uit de EU. Hierdoor is de impact op de Russische voedselvoorziening eveneens groot. Nikolai Pankov (hoge Russische landbouwfunctionaris) geeft echter aan dat Rusland voor de belangrijkste levensmiddelen vrijwel zelfvoorzienend is. Daarnaast zullen fruitleveringen naar verwachting worden overgenomen door China.

De Verenigde Staten, waarvoor een algehele importban op landbouwproducten is opgelegd nemen circa 4% van de totale Russische voedingsmiddelenimport voor hun rekening.

Wat nog meer?

Het blijft natuurlijk speculeren wat de uiteindelijke gevolgen zullen zijn voor de export van landbouw- voedingsproducten naar Rusland. Dit is onder meer afhankelijk van hoe snel handelsstromen kunnen verschuiven en wat de werkelijke productie en daarmee het aanbod

binnen Europa zal zijn. Desalniettemin is het met redelijke zekerheid vast te stellen dat het voor prijsdruk gaat zorgen aan de aanbodzijde van landbouw- en voedingsproducten.

Naast de genoemde gevolgen kan het ook nog zijn dat de agrarische sector en de food sector in de EU en specifiek in Nederland nog geraakt kunnen worden door “bijeffecten”

Stijgende graanprijzen

Rusland en Oekraïne zijn belangrijke spelers op de wereldgraanmarkt. Beide zijn top 5 producenten en nemen een belangrijke handelspositie in op de wereldgraanmarkt. Indien de spanningen tussen deze twee landen verder toenemen kan het zijn dat hierdoor de graanhandel onder druk komt te staan. Vooralsnog is gebleken dat dit nog geen invloed heeft gehad op fysieke handelsstromen. Lees [hier](#) onze beschouwingen in de laatste grondstoffenupdate van vorige week. Zolang de fysieke handel geen hinder ondervindt zal de prijs laag blijven als gevolg van goede oogstramingen wereldwijd. Indien de fysieke handel wel hinder gaat ondervinden zal dit leiden tot een opwaarts prijseffect. Voor Nederlandse veehouders zal dit leiden tot oplopende voerkosten. Daarnaast worden voedingsgranen voornamelijk geïmporteerd vanuit Frankrijk, de prijzen hier worden ook grotendeels bepaald door de wereldmarkt.

Hoe zit het met de import?

Naast het belang van Rusland voor de export van Nederlandse landbouw- en voedingsproducten is de totale Nederlandse import vanuit Rusland groter dan de export. Belangrijke importproducten uit Rusland zijn gas en olie. Dit maakt in totaal 94% uit van de totale import. Voor de agrarische- en voedingssector zijn deze grondstoffen van invloed op de kostprijs. Zo wordt de olieprijs doorberekend in de transportkosten en is de gasprijs van invloed op de kostprijs van met name de glastuinbouwbedrijven.

Indien Rusland besluit tot het beperken van de gas- en olie uitvoer zal dit op korte termijn niet direct leiden tot een prijsopdrijvend effect. De nieuwe sancties zullen vooral betekenen dat de investeringen die nodig zijn om de olieproductie op termijn op peil te houden voorlopig zullen uitblijven. Dit zal de toch al moeilijke situatie rondom de energie-infrastructuur in Rusland geen goed doen. Er was al een achterstand door achterstallig onderhoud, gebrek aan nieuwe investeringen en gebrek aan kennis met betrekking tot diepzeeboringen en nieuwe technologieën. Rusland produceert ruim tien miljoen vaten olie per dag. Daarvan wordt ongeveer de helft aan ruwe olie en een kwart aan geraffineerde olie geëxporteerd, vooral richting Europa. Nederland is, samen met Duitsland, de belangrijkste afnemer van Russische olie. Lees [hier](#) meer over in de recent verschenen energie monitor van senior sector econoom energie Hans van Cleef.

Beperkingen in de fysieke graanhandel vanuit Rusland of Oekraïne kunnen druk uitoefenen op de wereldmarkt, waardoor de graanprijzen stijgen. Hierdoor zullen dus ook de prijzen van in Nederland gebruikte granen toenemen.

Hoe nu verder?

Ondanks de druk die zal ontstaan op de Europese markt zullen ondernemers in de landbouw- en voedingssector het hoofd koel moeten houden. Bedrijven die voor een gedeelte afhankelijk zijn van de export naar Rusland moeten zoeken naar nieuwe of aangepaste afzetstrategieën. Afzetmogelijkheden lijken hierbij te moeten worden gezocht in andere opkomende economieën vooral buiten Europa. Binnen Europa zullen Nederlandse producenten en leveranciers van landbouw- en voedingsproducten zich moeten onderscheiden door middel van hoogwaardige kwaliteit. Nederland is in staat deze kwaliteit jaarrond te leveren. Hierop moet worden ingespeeld. Naast de beperkte invloed die ondernemers zelf kunnen uitoefenen op de veranderde markt-omstandigheden heeft belangenvereniging LTO de binnenlandse en Europese politiek reeds gevraagd om mee te denken in verzachtende omstandigheden voor de getroffen partijen. Bijvoorbeeld door het verlenen van financiële compensatie voor producten die van de markt worden gehaald, zoals ook bij de EHEC-crisis in 2011 het geval was. Daarnaast zijn ook

supermarkten en verwerkers opgeroepen om mee te denken in het voorkomen van forse prijsdalingen.

Economisch Bureau Nederland

Contactgegevens ABN AMRO Economisch Bureau Nederland:			
	Aandachtsgebied	Telefoonnummer:	E-mailadres:
Jacques van de Wal (hoofd)	Algemeen	020 628 0499	jacques.van.de.wal@nl.abnamro.com
Eric Huliselan	Zakelijke dienstverlening	020 628 2138	eric.huliselan@nl.abnamro.com
Frank Rijkers	Agrarisch, Food, Agrarische grondstoffen	020 628 6437	frank.rijkers@nl.abnamro.com
Casper Burgering	Industrie (w.o. industriële metalen)	020 383 2693	casper.burgering@nl.abnamro.com
Nadia Menkveld	Transport & Logistiek	020 628 6441	nadia.menkveld@nl.abnamro.com
Mathijs Deguelle	Retail, Leisure	020 344 2179	mathijs.deguelle@nl.abnamro.com
Hans van Cleef	Energie	020 343 4679	hans.van.cleef@nl.abnamro.com
Madeline Buijs	Bouw & Real Estate	020-383 8201	madeline.buijs@nl.abnamro.com
Nico Klene	Macro-economie	020-628 4204	nico.klene@nl.abnamro.com
Philip Bokeloh	Woningmarkt, Macro-economie	020-383 2657	philip.bokeloh@nl.abnamro.com
Theo de Kort	Informatieanalist, Autohandel	020 628 0489	theo.de.kort@nl.abnamro.com
Ingrid Kroeze	Research ondersteuning	020 383 5161	ingrid.kroeze@nl.abnamro.com

Volg ons ook op Twitter: [@ABNAMROeconomen](https://twitter.com/ABNAMROeconomen)

Disclaimer

This document has been prepared by ABN AMRO. It is solely intended to provide financial and general information on the energy market. The information in this document is strictly proprietary and is being supplied to you solely for your information. It may not (in whole or in part) be reproduced, distributed or passed to a third party or used for any other purposes than stated above. This document is informative in nature and does not constitute an offer of securities to the public, nor a solicitation to make such an offer.

No reliance may be placed for any purposes whatsoever on the information, opinions, forecasts and assumptions contained in the document or on its completeness, accuracy or fairness. No representation or warranty, express or implied, is given by or on behalf of ABN AMRO, or any of its directors, officers, agents, affiliates, group companies, or employees as to the accuracy or completeness of the information contained in this document and no liability is accepted for any loss, arising, directly or indirectly, from any use of such information. The views and opinions expressed herein may be subject to change at any given time and ABN AMRO is under no obligation to update the information contained in this document after the date thereof.

Before investing in any product of ABN AMRO Bank N.V., you should obtain information on various financial and other risks and any possible restrictions that you and your investments activities may encounter under applicable laws and regulations. If, after reading this document, you consider investing in a product, you are advised to discuss such an investment with your relationship manager or personal advisor and check whether the relevant product –considering the risks involved- is appropriate within your investment activities. The value of your investments may fluctuate. Past performance is no guarantee for future returns. ABN AMRO reserves the right to make amendments to this material.

© ABN AMRO, 2014